

การสมรสเท่าเทียม
กลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+) มีพื้นที่แค่ไหนในสังคม

นางสาวดวงพร ช่างทอง
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานกฎหมาย ๒ สำนักกฎหมาย

บทความนี้ใช้เพื่อนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
รายการเจตนารมณ์กฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

การสมรสเท่าเทียม
กลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+) มีพื้นที่แค่ไหนในสังคม

นางสาวดวงพร ช่างทอง
วิทยาการชำนาญการพิเศษ
ผู้เรียบเรียง

บทนำ

เมื่อ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคก้าวไกล ได้เสนอ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ร่างแก้ไข ป.พ.พ.) ต่อสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้เปิดรับฟังความคิดเห็นประชาชนตามกลไกรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ ตั้งแต่วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ถึงวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓ ร่างกฎหมายดังกล่าวมีเนื้อหาที่เสนอแก้ไข ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) ว่าด้วยการสมรส โดยเฉพาะบรรพ ๕ ครอบครัว ที่ใช้มาตั้งแต่ ปี ๒๕๑๙ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดเดิม ที่กำหนดให้การสมรสมีเฉพาะ ชาย - หญิง เป็นการสมรสระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยมุ่งเน้นแก้ไขกฎหมายเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับ “การสมรส” เพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวแก่บุคคลทุกเพศ โดยไม่นำเหตุแห่งเพศสภาพหรือเพศวิถี มาเป็นข้อจำกัดในการจดทะเบียนสมรสเหมือนกฎหมายปัจจุบัน ที่ยังจำกัดว่าการสมรสจะทำได้เฉพาะกรณีทั้งสองฝ่ายเป็น ‘ชายและหญิง’ เท่านั้น โดยข้อเสนอดังกล่าวเป็นการเปิดพื้นที่ในการจดทะเบียนสมรส ให้กับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+) ว่า “บุคคลไม่ว่าจะมีเพศสภาพ อัตลักษณ์ทางเพศอย่างไร ก็สามารถใช้กฎหมายสมรสฉบับเดียวกันได้”

ศาลรัฐธรรมนูญ มีมติ "เอกฉันท์" กฎหมายแพ่งรับรองสมรสชาย - หญิง ไม่ขัดรัฐธรรมนูญ

เพิ่มทรัพย์ แซ่อึ้ง และพวงเพชร เหมคำ คู่รักซึ่งมีเพศตามทะเบียนราษฎรเป็นเพศหญิง ได้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสเมื่อ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ แต่ถูกนายทะเบียนปฏิเสธ ทำให้ทั้งสองยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เพื่อให้ศาลสั่งให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนสมรส หากนายทะเบียนปฏิเสธขอให้ศาลส่งคำร้องโต้แย้งประเด็นข้อกฎหมายไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่รับรองการสมรสเฉพาะชาย - หญิง ขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยการใช้กลไกตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบว่า กฎหมายที่ใช้บังคับในคดีนั้นๆ ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ อันได้แก่ มาตรา ๔ (หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค) มาตรา ๕ (หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ) มาตรา ๒๕ (บททั่วไปเรื่องสิทธิเสรีภาพ) มาตรา ๒๖ (เหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ยอมรับได้) และ มาตรา ๒๗ (ความเสมอภาคและความเท่าเทียม)

ต่อมาในวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ เว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญได้เผยแพร่คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๒๐/๒๕๖๔ ในประเด็นเรื่องประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) มาตรา ๑๔๔๘ ที่รับรองการสมรส เฉพาะชาย - หญิง ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญปรึกษาหารือและลงมติในคดีดังกล่าวไป เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ พร้อมทั้งเผยแพร่ความเห็นส่วนตนของตุลาการแก้ารายในวันเดียวกัน (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๐/๒๕๖๔ <https://ilaw.or.th/sites/default/files/ruling๒๐-๒๕๖๔.pdf>)

ทั้งนี้สิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณา คือ ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๔๘ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ หรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้ง กับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ เพราะกฎหมายดังกล่าวไม่ได้จำกัดเสรีภาพของผู้มีความ หลากหลายทางเพศ และไม่ได้มีข้อความจำกัดสิทธิผู้มีความหลากหลายทางเพศในการทำนิติกรรมใด ๆ ตามกฎหมายที่อาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดต่อหลัก นิติธรรม

ศาลรัฐธรรมนูญยังได้อธิบายถึงพื้นฐานของกฎหมายด้วยว่า นอกจากจะเป็นไปตาม “กฎแห่ง ธรรมชาติ” แล้ว ยังเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของแต่ละสังคม กฎหมายจะบังคับใช้ได้ อย่างยั่งยืน ต้องเป็นที่ยอมรับและไม่ขัดกับความรู้สึกของคนในประเทศ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี ที่แตกต่างกันของแต่ละสังคมย่อมเป็นที่มาของกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย ในสังคมไทย มีความเชื่อสืบต่อกันมา ว่า การสมรสสามารถกระทำได้เฉพาะชาย - หญิง เท่านั้น ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๔๘ จึงเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้อง กับสภาพธรรมชาติและจารีตประเพณีที่มีมาช้านาน วัตถุประสงค์ของการสมรส คือ การที่ชาย - หญิง อยู่กินกัน ฉันทามีภริยา เพื่อสร้างสถาบันครอบครัว มีบุตร ดำรงเผ่าพันธุ์ตามธรรมชาติ มีการสืบทอดทรัพย์สิน มรดก มีการส่งต่อความผูกพันระหว่างพ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก ป้า น้า อา การสมรสในระหว่างผู้มีความหลากหลายทางเพศ อาจไม่สามารถสร้างความผูกพันอันละเอียดอ่อนดังกล่าวได้

ศาลรัฐธรรมนูญกับข้อห่วงกังวล และข้อเสนอแนะให้มีการตรากฎหมายรับรองสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+)

ศาลรัฐธรรมนูญห่วงกังวลถึงประเด็นสวัสดิการของรัฐว่า ในกรณีที่ไม่ได้กำหนดเพศสำหรับการ สมรสไว้ หากเกิดกรณีสามีเบิกค่ารักษามะเร็งปากมดลูก ภริยาเบิกค่ารักษาต่อมลูกหมาก สามีเบิกค่าทำคลอด ทำให้ต้องมีการพิสูจน์ทั้งสภาพเพศและมีใบรับรองแพทย์ทุกกรณี เมื่อคำนึงสัดส่วนที่พึงจะเกิดขึ้น จึงเป็นการ “เพิ่มภาระให้รัฐและทำให้สิทธิของสามีภริยาที่เป็นชายจริงหญิงแท้ซึ่งเป็นมหาชนต้องถูกตรวจสอบไปด้วย ทำให้เกิดความล่าช้ามีอุปสรรคไม่ได้รับความเป็นธรรมโดยปริยาย” และศาลรัฐธรรมนูญยังห่วงกังวลอีกว่า การไม่ได้กำหนดเพศในการสมรสอาจมีผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+) มาจดทะเบียนสมรส เพื่อหวังผลประโยชน์ในสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ หรือประโยชน์จากการลดหย่อนภาษี อันอาจส่งผลกระทบต่อ ความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนได้

ศาลรัฐธรรมนูญ มองว่ารัฐธรรมนูญและกฎหมายปัจจุบันไม่ได้ห้ามบุคคลเพศเดียวกันใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและมีเพศสัมพันธ์กัน ไม่ได้ห้ามจัดพิธีงานแต่งงาน ไม่ได้ห้ามทำประกันชีวิตระบุให้คู่ชีวิตเป็นผู้ได้รับประโยชน์ ไม่ได้ห้ามทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกแก่คู่ชีวิต และทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันก็ได้ห้ามไม่ให้เป็นการสมรสหรือรวม ข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่อ้างว่า ไม่ได้รับสิทธิในฐานะคู่สมรส เช่น การให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาล การได้รับสวัสดิการคู่สมรส การได้รับประโยชน์จากกรมธรรม์ หรือสิทธิการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการละเมิด หรือสิทธิในฐานะทายาทโดยธรรม เห็นว่า สิทธิดังกล่าวไม่ได้เกิดจากสถานภาพการสมรสโดยตรง แต่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามที่กฎหมายบัญญัติ **จึงควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะ** ดังเช่นที่มีการยกร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต เพื่อให้สิทธิกับบุคคลเพศเดียวกันที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันให้มีสิทธิต่าง ๆ จึงเห็นว่า ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ สืบสานการดำรงอยู่ของสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมยึดถือ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพชายหญิงเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ ไม่ได้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ทั้งยังช่วยส่งเสริมความมั่นคงของรัฐ และเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ (ความเสมอภาคและความเท่าเทียม)

ทั้งนี้ในตอนท้ายคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาดำเนินการตรากฎหมาย หรือแก้ไขกฎหมาย เพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสมต่อไป

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

หลังจากที่มติศาลรัฐธรรมนูญทำให้นักวิชาการ และภาคประชาชนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+) หันไปเรียกร้องโดยใช้กลไกเข้าชื่อเสนอกฎหมาย เพื่อแก้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเมื่อคำวินิจฉัยฉบับเต็มศาลรัฐธรรมนูญที่แสดงถึงการให้เหตุผลของศาลรัฐธรรมนูญ รวมไปถึงความเห็นส่วนตัวของตุลาการทั้งเก้ารายได้รับการเผยแพร่ ทำให้คนในสังคมไม่พอใจในทัศนคติของศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศ จนเกิดแฮชแท็กที่ติดเทรนด์ทวิตเตอร์ประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่ง คือ #ศาลรัฐธรรมนูญเหยียดเพศ

ทำให้ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๓ ฝ่ายนิติบัญญัติ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคก้าวไกล ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ร่างแก้ไข ป.พ.พ.) ต่อสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้เปิดรับฟังความคิดเห็นประชาชนตามกลไกรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ ตั้งแต่วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ถึงวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓ ซึ่งมีผู้แสดงความคิดเห็นกว่า ๕๔,๔๕๐ คน และมียอดผู้เข้าชมหน้าเว็บไซต์รับฟังความคิดเห็นของร่างกฎหมายดังกล่าว สูงถึง ๑,๓๐๕,๔๘๕ ครั้ง นับเป็นปรากฏการณ์ที่ประชาชนต่างให้ความสนใจ และกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นกันเป็นอย่างมาก

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือ ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมนั้น ได้ค้างการพิจารณาจากการประชุมสภาผู้แทนราษฎร นับตั้งแต่วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ถึงวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๔๔๒ วัน

LGBTQ+

ร่าง (พ.ร.บ.) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ # สมรสเท่าเทียม

“การสมรส”

เพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว แก่บุคคลทุกเพศ โดยไม่นำเหตุแห่งเพศสภาพหรือเพศวิถีมาเป็นข้อจำกัดในการจดทะเบียนสมรส

“บุคคลไม่ว่าจะมีเพศสภาพ อัตลักษณ์ทางเพศอย่างไร ก็สามารถใช้กฎหมายสมรสฉบับเดียวกันได้”

มาตรา 77
แสดงความคิดเห็นกว่า 54,450 คน
ยอดผู้เข้าชมหน้าเว็บไซต์ สูงถึง 1,305,485 ครั้ง

สภามีมติส่งร่าง พ.ร.บ. ให้ ค.ร.ม.พิจารณา 60 วัน

ด้วยคะแนนเสียง 219 : 118

อย่างรวดเร็วที่สุด
ร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม จะได้รับการพิจารณา หลังวันที่ 22 พฤษภาคม 65

ข้อมูลอ้างอิง: <https://ilaw.or.th/node/6081>

จากนั้นในวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือ ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม ที่มีสาระสำคัญในการแก้กฎหมายเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับ “การสมรส” เพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวแก่บุคคลทุกเพศ โดยไม่นำเหตุแห่งเพศสภาพหรือเพศวิถีมาเป็นข้อจำกัดในการจดทะเบียนสมรสเหมือนกฎหมายปัจจุบันที่ยังจำกัดว่า การสมรสจะทำได้เฉพาะกรณีทั้งสองฝ่ายเป็น ‘ชายและหญิง’ เท่านั้น โดยประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีเสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎร ๒๑๙ : ๑๑๘ เสียง และมีมติให้คณะรัฐมนตรีรับร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือ ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมไปพิจารณา ๖๐ วัน แล้วจึงส่งกลับมาให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาอีกครั้ง โดยอย่างรวดเร็วที่สุด ร่างกฎหมายฉบับนี้ จะได้รับการพิจารณาจากที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรหลังวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕ (สมัยประชุมสภาสามัญครั้งถัดไป)

มุมมองและการยอมรับเรื่องของสมรสเท่าเทียมในต่างประเทศ

ประเทศไต้หวัน : คู่ชีวิตเพศเดียวกันได้สิทธิเกือบเทียบเท่าคู่ต่างเพศ ยังต้องสู้ต่อไป เพื่อออกกฎหมายสำหรับการแต่งงานของคนเพศเดียวกันโดยเฉพาะ

ไต้หวันเป็นชาติแรกในเอเชียที่ให้การแต่งงานระหว่างคู่รักเพศเดียวกันเป็นสิ่งถูกกฎหมาย หลังจากรัฐสภาผ่านกฎหมาย "คู่ชีวิต" ซึ่งจะเปิดทางให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนเป็นคู่แต่งงานกันได้กับหน่วยงานของรัฐ

เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๐ ศาลรัฐธรรมนูญไต้หวันตัดสินว่า กฎหมายห้ามการแต่งงานของคู่ชีวิตที่มีเพศกำเนิดเดียวกันแต่งงาน ละเมิดหลักความเสมอภาคและไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยรัฐสภาจะต้องแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับคำตัดสินภายในสองปี หลังศาลมีคำพิพากษากลุ่ม LGBT คาดหวังว่า การแก้ไขกฎหมายเพื่อให้คู่แต่งงานที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกันเช่นเดียวกับคู่แต่งงานชายหญิง แต่พวกเขาก็กังวลว่า รัฐสภาจะแก้กฎหมายที่ประกันสิทธิบางส่วน ซึ่งจะทำให้ไปไม่ถึงความคาดหวังแรกเริ่มคือ มนุษย์ทุกคนที่มีคู่ชีวิต ไม่ว่าคู่ชีวิตจะต่างเพศหรือมีความหลากหลายทางเพศจะได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน

โดยรัฐบาลของประธานาธิบดีไช่ อิงเหวิน จากพรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า (DPP) มีความคิดเชิงบวกต่อเรื่องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศ แต่ความเคลื่อนไหวดังกล่าว ต้องเผชิญกับกระแสต่อต้านจากสังคม โดยเฉพาะเสียงคัดค้านจากฝ่ายอนุรักษนิยม นำไปสู่การทำประชามติหลายครั้งซึ่งผลการลงประชามติบ่งชี้ว่า คนส่วนใหญ่ปฏิเสธข้อเสนอที่จะกำหนดให้ "การสมรส" ระหว่างคนเพศเดียวกันเป็นสิ่งถูกกฎหมาย โดยชี้ว่า คำนิยามของ "การสมรส" ควรจำกัดไว้สำหรับคู่รักชายหญิง ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลไต้หวันจึงระบุว่าจะไม่ปรับแก้คำนิยามเดิมของคำว่า "สมรส" ที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่ง แต่จะออกกฎหมายใหม่สำหรับการแต่งงานของคนเพศเดียวกันโดยเฉพาะ

ผลประชามติสะท้อนให้เห็นแรงต้านต่อการสมรสเท่าเทียมในสังคมได้ทันที แต่รัฐบาลที่นำโดย โฆ่ อิงเหวินยังคงเดินหน้าแก้ไขกฎหมายตามคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ ต่อมาในปี ๒๕๖๒ รัฐสภาผ่านกฎหมายประกอบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๗๔๘ ทำให้ไต้หวันเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ผ่านกฎหมายให้คู่ชีวิตเพศเดียวกันสามารถแต่งงานได้ตามกฎหมาย กฎหมายดังกล่าวให้สิทธิเกือบเทียบเท่าคู่ชีวิตชายหญิง แต่ยังคงขาดสิทธิบางประการ เช่น การสมรสของชาวต่างชาติในไต้หวัน อนุญาตเฉพาะคู่รักชาวต่างชาติที่มีสัญชาติของประเทศที่มีกฎหมายรับรองการสมรสเพศเดียวกันแล้วเท่านั้น และอนุญาตให้คู่รักเพศเดียวกันรับบุตรบุญธรรมร่วมกันโดยบุตรบุญธรรมต้องมีสายเลือดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

นายฟิล โรเบิร์ตสัน รองผู้อำนวยการฮิวแมนไรท์วอตช์ประจำภูมิภาคเอเชีย ระบุว่า "นี่คือชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่ด้านสิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ" พร้อมชี้ว่า ความคืบหน้าของไต้หวัน ถือเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดกระแสเคลื่อนไหวไปทั่วเอเชีย เพื่อสร้างความเท่าเทียมให้แก่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ

ฝรั่งเศส : ๑๔ ปี ที่เฝ้ารอและการต่อสู้จากกฎหมายคู่ชีวิต สูการปลดล็อกกฎหมาย

ในสมัยของประธานาธิบดีฌัก ชีรัก (Jacques Chirac) การต่อสู้ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในฝรั่งเศสประสบความสำเร็จไปหนึ่งขั้น เมื่อรัฐสภาฝรั่งเศสได้ผ่านกฎหมายบันทึกทะเบียนคู่ชีวิต (Pacte civil de solidarité : PACs) กฎหมาย PACs เป็นกฎหมายที่ประนีประนอมระหว่างฝ่ายที่ต่อต้านและฝ่ายสนับสนุน การแต่งงานของเพศเดียวกันโดยมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนไม่ว่าจะต่างเพศหรือเพศเดียวกัน ซึ่งเป็นกฎหมายสัญญาทางแพ่งเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคม โดยกฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับตั้งแต่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ รับรองสิทธิในการจดทะเบียนคู่ชีวิต (Civil Partnership) ทั้งในคนต่างเพศและคนเพศเดียวกัน ในระดับที่ “ใกล้เคียง” กับคู่สมรสสามัญ อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้มีความหมายเท่าเทียมกับการแต่งงาน ผู้ที่ทำสัญญาจึงมีสถานะภาพเป็นผู้ทำสัญญา (Pacsé) ไม่ใช่คู่สมรส (Marié) สิทธิของผู้ทำสัญญาก็ไม่เหมือนกับสิทธิของคู่สมรส เริ่มแรกสัญญาให้สิทธิเฉพาะการคิดรวมรายได้ของคู่ทำสัญญาทั้งสองคน ส่งผลดีในแง่การลดการจ่ายภาษีและการมีสวัสดิการที่ดีกว่า ดังนั้นคู่ต่างเพศบางคู่ที่ไม่อยากแต่งงานกันจะนิยมทำสัญญา PACs กัน และมีจำนวนมากกว่าคู่ทำสัญญาที่เป็นเพศเดียวกันซะอีก (สัดส่วนของผู้ที่ทำสัญญา PACs ที่เป็นเพศเดียวกันคิดเป็นประมาณ ๒% ของการจดทะเบียน PACs ทั้งหมด)

ทั้งนี้ผู้ที่จดทะเบียนคู่ชีวิต (PACs) ได้นั้น จะต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว คือ มีอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ (ตามกฎหมายของฝรั่งเศส) ทั้งสองฝ่ายจะเป็นบุคคลเพศกำหนดเดียวกันหรือต่างเพศก็ได้ ซึ่งหมายความว่าหากคู่รักเพศชาย-หญิง ไม่ต้องการจดทะเบียนสมรส ก็สามารถจดทะเบียนคู่ชีวิตได้เช่นกัน ทั้งนี้ ผู้ที่จะมาจดทะเบียนคู่ชีวิตต้องไม่มีทะเบียนสมรสหรือทะเบียนคู่ชีวิตอยู่แล้ว เพื่อป้องกันการจดทะเบียนซ้อนนั่นเอง ทั้งนี้ ผู้ที่จะจดทะเบียนคู่ชีวิตนั้นไม่จำเป็นต้องมีสัญชาติฝรั่งเศสทั้งสองฝ่าย แต่อย่างน้อยต้องมีฝ่ายหนึ่งที่มีสัญชาติฝรั่งเศส

ผู้ที่จดทะเบียนคู่ชีวิต (PACs) จะมีความสัมพันธ์คล้ายกับคู่สมรสสามัญ อย่างไรก็ตาม อุปการะช่วยเหลือกัน รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันแก่กัน ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดการบ้าน

และสิ่งของจำเป็นในครัวเรือน ส่วนการจัดการทรัพย์สิน ปรากฏในรูปแบบกรรมสิทธิ์ร่วม ทรัพย์สินที่ได้มาหลังอยู่ร่วมกันต้องแบ่งคนละครึ่ง เว้นเสียแต่ว่าจะตกลงไว้เป็นอย่างอื่น ส่วนเรื่องการรับมรดก คู่ชีวิตจะไม่มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมเหมือนกรณีคู่สมรสชาย-หญิง แต่ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายที่เสียไปเขียนพินัยกรรมไว้ และไม่มีปัญหาในการแบ่งมรดกกับทายาทโดยธรรมของผู้เสียชีวิต ตัวคู่ชีวิตก็รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมได้ ส่วนประเด็นการรับบุตรบุญธรรมนั้น คู่ชีวิตไม่มีสิทธิรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน และไม่สามารถใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ในทุกวิธีที่จะทำให้มีบุตรได้ ดังนั้นกฎหมาย PACs จึงเป็นกฎหมายที่ประนีประนอมระหว่างฝ่ายที่ต่อต้านและฝ่ายสนับสนุนการแต่งงานของเพศเดียวกัน โดยมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน ไม่ว่าจะต่างเพศหรือเพศเดียวกัน

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ มีการแก้ไขกฎหมายเพิ่มสิทธิในการรับมรดก และเรื่องการจัดการทรัพย์สินที่ได้มาหลังอยู่ร่วมกัน ใครได้มาย่อมตกเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของฝ่ายนั้น แต่จะไปทำข้อตกลงเป็นระบบทรัพย์สินร่วมหรือระบบสินสมรสก็ได้

ต่อมาในสมัยของประธานาธิบดีฝรั่งเศสฟร็องซัว ออล็องด์ (François Hollande) ซึ่งมีนโยบายในการหาเสียงเลือกตั้งว่าให้เดิหน้าให้สิทธิเพศหลากหลายจดทะเบียนสมรสได้ ก็เริ่มปลดล็อกข้อจำกัดของกฎหมาย เพื่อแก้ประมวลกฎหมายแพ่งอันมีบทบัญญัติที่กำหนดเรื่องการสมรส โดยรัฐสภาผ่านร่างกฎหมายประธานาธิบดีลงนามและประกาศใช้ในวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ทำให้ฝรั่งเศสผ่านกฎหมายประวัติศาสตร์ให้สิทธิการแต่งงานของคนเพศเดียวกัน ด้วยคะแนนเสียง ๓๓๑ เสียง ต่อ ๒๒๕ เสียง และเป็นประเทศที่ ๙ ของสหภาพยุโรป และเป็นประเทศที่ ๑๔ ของโลก ที่อนุญาตให้มีการแต่งงานของคนเพศเดียวกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กฎหมายรับรองสิทธิให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนสมรสกันได้ตามกฎหมาย และมีสิทธิในการรับอุปการะบุตรบุญธรรมเหมือนคู่สมรสชายหญิง

หลังจากผ่านกฎหมายให้คนรักเพศเดียวกันสามารถแต่งงานกันได้แล้ว ข้อความในประมวลกฎหมายแพ่งเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของกฎหมายครอบครัว ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและเพิ่มเติมบางมาตราขึ้น เช่น ในมาตรา ๑๔๔ ได้ตัดคำบอกเพศในประเด็นอายุของชายและหญิงออก ให้ความหมายของการสมรสว่าเป็นสัญญาที่เกิดจากคนสองคนไม่ว่าจะเป็นเพศเดียวกันหรือต่างเพศกัน เกิดสิทธิในการรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการผ่านกฎหมายแต่งงานเพศเดียวกันเป็นแค่อีกก้าวหนึ่งซึ่งต้องการก้าวต่อไปในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์เพื่อช่วยในการมีลูก ซึ่งโดยปกติแล้วกฎหมายอนุญาตให้คู่สามีภรรยาต่างเพศที่มีปัญหาการเจริญพันธุ์สามารถได้รับการช่วยเหลือได้ แต่กรณีของคู่ที่มีความหลากหลายทางเพศ ยังต้องมีการพิจารณากันต่อไป

ออสเตรีย : ทุกคู่ชีวิตไม่ว่าเพศใดล้วนเท่าเทียม และเสมอภาคตามกฎหมาย

เดือนธันวาคม ๒๕๖๐ ศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรียเพิกถอนวลี “ต่างเพศ” ในประมวลกฎหมายแพ่งว่าด้วยการสมรสและกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนคู่ชีวิต (The Registered Partnership Act) โดยจะมี

ผลหลังจากวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ เป็นต้นไปหรือวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๒ ทำให้หลังจากนี้คู่ชีวิตเพศเดียวกันสามารถทำงานได้ตามกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งออสเตรีย ที่เดิมกำหนดเรื่องการสมรสกับเพศตรงข้าม ก็ได้รับการแก้ไขโดยใช้คำว่า “บุคคล” แทน

ทำให้ออสเตรียเป็นประเทศล่าสุดในยุโรปที่อนุญาตให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถแต่งงานกันได้ อย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อจากฟินแลนด์และเยอรมนีที่เพิ่งประกาศใช้กฎหมายนี้ในปี ๒๕๕๓ ออสเตรียมีการบังคับใช้การจดทะเบียนคู่ชีวิต ซึ่งให้สิทธิแก่คู่ชีวิตเพศเดียวกันเกือบเทียบเท่าคู่สมรสต่างประเทศ แต่ไม่สามารถแต่งงานกันได้ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรับรอง ในตอนนั้นผู้แทนออกกฎหมายนี้มีเป้าหมายเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อคู่ชีวิตเพศเดียวกัน อย่างไรก็ตามกลับกลายเป็นการบังคับใช้กฎหมายสองฉบับที่ประกันสิทธิแตกต่างกัน

ตอนหนึ่งของคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญระบุทำนองว่า ความแตกต่างของกฎหมายสองฉบับระหว่างคู่ชีวิตต่างประเทศและเพศเดียวกันละเมิดหลักการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งห้ามให้มีการเลือกปฏิบัติต่อปัจเจกบุคคล เช่น รสนิยมทางเพศ ตามคำพิพากษานี้ไม่ได้มีการเพิกถอนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตที่จำกัดการแต่งงานของคู่ชีวิตที่มีเพศกำเนิดเดียวกัน เนื่องจากศาลมองว่า การยกเลิกเฉพาะบางส่วนนั้นเพียงพอแล้วที่จะทำให้คู่ชีวิตต่างประเทศและเพศเดียวกันเข้าถึงการแต่งงาน ส่วนกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนคู่ชีวิตที่จำกัดการแต่งงานของคู่ชีวิตที่มีเพศกำเนิดเดียวกันยังคงไว้และมีผลบังคับใช้ต่อไป ส่วนคู่ชีวิตเพศเดียวกันที่เคยจดทะเบียนตามความในกฎหมายดังกล่าว สามารถแต่งงานตามกฎหมายว่าด้วยการสมรสได้ในอนาคต หรือหากพอใจในสิทธิที่ได้จากการจดทะเบียนคู่ชีวิตแล้ว จะคงสถานะไว้เช่นเดิมก็ได้

แคนาดา : บุคคลไม่ว่าเพศใด สามารถจดทะเบียนสมรสกับคู่รักได้ ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

ปี ๒๕๒๘ แคนาดาได้รับรองและบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแคนาดา (The Charter of Rights and Freedoms) ซึ่งได้ตีความขยายขอบเขตในมาตรา ๑๕ ว่าด้วยความเสมอภาค โดยห้ามการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุผลจากการรสนิยมทางเพศที่แตกต่างกัน

ศาลสูงแห่งประเทศแคนาดาได้ตัดสินในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่าการให้คำจำกัดความของคำว่า “คู่สมรส” ให้เป็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของเพศตรงข้ามเท่านั้น ถือเป็นการไม่ยุติธรรมต่อคู่รักเพศเดียวกัน คำพิพากษานี้สืบเนื่องมาจากเหตุระหว่างคู่หญิงรักหญิงที่อีกฝ่ายต้องสิ้นเนื้อประดาตัวเมื่อตัดสินใจแยกทางกัน ศาลจึงแย้งคำจำกัดความว่า การที่ไม่รวมคู่รักเพศเดียวกันไปในคู่สมรสในกฎหมายครอบครัวนั้น จะเป็นการสร้างความเข้าใจผิดว่าความสัมพันธ์ของบุคคลรักเพศเดียวกันไม่ได้รับการยอมรับหรือมีคุณค่า น้อยกว่าของบุคคลรักต่างเพศ

ส่วนการอนุญาตให้สามารถแต่งงานในบุคคลเพศเดียวกันในแคนาดา เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ๒๕๔๖ ในรัฐออนแทรีโอและรัฐบริติชโคลัมเบีย ปี ๒๕๔๗ ในรัฐควิเบก รัฐแมนิโทบา รัฐแคตเชวัน รัฐนิวฟันด์แลนด์ และรัฐยูคอน เมืองโนวา สโกเชีย ปี ๒๕๔๘ ในรัฐนิวบรันสวิก นอกจากนั้นก็ยังคงมีการออกกฎหมายลักษณะ

เดียวกันอย่างต่อเนื่องในระดับรัฐเพื่อสร้างความเข้าใจที่ว่า การสมรสสามารถกระทำได้ทั้งบุคคลเพศเดียวกัน และบุคคลต่างเพศกัน

ต่อมาในปี ๒๕๔๘ แคนาดาได้ผ่านกฎหมายสมรส (Civil Marriage Act) รับรองสิทธิให้การสมรสกระทำได้ทั้งในบุคคลต่างเพศและบุคคลเพศเดียวกัน กฎหมายนี้เป็นกฎหมายระดับประเทศที่ใช้ร่วมกัน ในการประกอบพิธีสมรสคู่สมรสสามารถเลือกประกอบพิธีได้ทั้งทางศาสนาและทางราชการ โดยมีบาทหลวงและผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจในการประกอบพิธี ทั้งนี้ บาทหลวงจะยังคงสามารถปฏิเสธการดำเนินพิธีให้แก่คู่สมรสได้หากเห็นว่าเป็นการขัดต่อหลักศาสนาของตน นอกจากนี้ ผลของการจดทะเบียนสมรสยังส่งผลให้คู่สมรสเพศเดียวกันมีสิทธิและหน้าที่เท่ากันกับคู่สมรสต่างเพศ และสามารถหย่าขาดจากกันได้

ด้วยเหตุที่ในปี ๑๙๙๐ องค์การอนามัยโลก ถอดการรักเพศเดียวกันออกจากกลุ่มบัญชีโรคความผิดปกติทางจิต ทว่าจนถึงปัจจุบัน การบำบัดเพื่อเปลี่ยนรสนิยมทางเพศยังคงมีให้เห็นอยู่มาก และมีเพียง ๖๘ ประเทศเท่านั้นที่มีการผลักดันให้แบนการบำบัดดังกล่าวอย่างจริงจัง เช่น บราซิล เอกวาดอร์ เยอรมนี และมอลตา ซึ่งแคนาดาอาจเป็นอีกหนึ่งประเทศที่เข้าใกล้การแบนการบำบัด เพื่อเปลี่ยนรสนิยมทางเพศคล้ายกับนิวซีแลนด์ และสหราชอาณาจักรที่พยายามผลักดันเรื่องนี้อยู่เช่นกัน ทำให้ในปี ๒๕๖๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแคนาดา ได้มีการลงมติโดย ส.ส.เกินกว่าครึ่ง เห็นชอบให้ผ่าน ‘ร่างกฎหมายยกเลิกการบำบัดเพื่อเปลี่ยนรสนิยมทางเพศ’ เพื่อแสดงจุดยืนว่าผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+) หรือบุคคลใด ๆ สามารถเป็นเพศใดก็ได้ตามที่ตนอยากจะเป็น และจะไม่มีใครต้องถูกบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษาเพื่อเปลี่ยนรสนิยมทางเพศได้หากไม่เต็มใจ

มุมมองและการยอมรับ

สมรสเท่าเทียม

ในต่างประเทศ

“บุคคลไม่ว่าจะมีเพศสภาพ อัตลักษณ์ทางเพศอย่างไร ก็สามารถใช้กฎหมายสมรสฉบับเดียวกันได้”

1

ไต้หวัน : คู่ชีวิตเพศเดียวกันได้ สิทธิเกือบเทียบเท่าคู่ต่างเพศ

ไต้หวันเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ผ่านกฎหมาย ให้คู่ชีวิตเพศเดียวกัน สามารถแต่งงานได้ตามกฎหมาย แต่สิทธิบางอย่างยังไม่เท่าคู่สมรสชาย - หญิง เช่น อนุญาตให้คู่รักเพศเดียวกันรับบุตรบุญธรรมร่วมกันได้ โดยบุตรบุญธรรมต้องมีสายเลือดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

2

ฝรั่งเศส : 14 ปี แห่งการต่อสู้ จากกฎหมายคู่ชีวิต ปลดล็อกกฎหมาย แห่ง "สมรสเท่าเทียม"

18 พฤษภาคม 2556 กฎหมายรับรองสิทธิให้คู่รักเพศเดียวกัน สามารถจดทะเบียนสมรสกันได้ตามกฎหมาย และมีสิทธิในการ รับอุปการะบุตรบุญธรรมเหมือนคู่สมรสชายหญิง มีการ เปลี่ยนแปลงถ้อยคำและเพิ่มเติมบางมาตราขึ้น ในกฎหมาย ครอบครัว

3

ออสเตรีย : คู่ชีวิตทุกคู่เท่าเทียมและเสมอภาคตามกฎหมาย

ตั้งแต่ปี 2553 ออสเตรียมีการบังคับใช้การจดทะเบียนคู่ชีวิต ซึ่งให้สิทธิแก่คู่ชีวิตเพศเดียวกันเกือบเทียบเท่าคู่สมรสต่างเพศ เพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อคู่ชีวิตเพศเดียวกัน

ในปี 2562 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีการปลดล็อกข้อจำกัดของกฎหมายแพ่ง ทำให้คู่ชีวิตเพศเดียวกันสามารถทำการแต่งงานได้ตามกฎหมายประมวล กฎหมายแพ่งออสเตรีย ที่เดิมกำหนดเรื่องการสมรสกับเพศตรงข้าม ได้รับการแก้ไขโดยใช้คำว่า "บุคคล" แทน

4

แคนาดา : บุคคลไม่ว่าเพศใด ก็จดทะเบียน สมรสกันได้ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

ในปี 2546 อนุญาตให้สามารถแต่งงานในบุคคลเพศเดียวกันได้ในแคนาดา ในปี 2548 ได้ผ่านกฎหมายสมรส (Civil Marriage Act) รับรองสิทธิให้การสมรสกระทำได้ทั้งในบุคคลต่างเพศและบุคคลเพศเดียวกัน ผลของการจดทะเบียนสมรสส่งผลให้คู่สมรส เพศเดียวกันมีสิทธิและหน้าที่เท่ากับ คู่สมรสต่างเพศ และสามารถหย่าจากกันได้

สรุปสาระสำคัญ

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายและพาณิชย์

ข้อเสนอแก้ไข ป.พ.พ. จากภาคประชาชน ที่ร่วมกันผลักดันสมรสเท่าเทียม

สมรสเท่าเทียม ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเพศ และปรับอายุให้จดทะเบียนสมรสได้จาก 17 ปี เป็น 18 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ข้อเสนอแก้ไข ป.พ.พ. จากภาคประชาชน เสนอแก้ไขมาตรา 1448 ที่กำหนดให้การสมรสกระทำได้ระหว่าง “ชายและหญิง” เป็นการสมรสต่อ “บุคคลสองคน” และเสนอแก้ไขเกณฑ์อายุขั้นต่ำในการจดทะเบียนสมรส จากที่ ป.พ.พ. ซึ่งยังใช้บังคับอยู่ กำหนดไว้ที่ 17 ปีบริบูรณ์ แต่ข้อเสนอแก้ไข ป.พ.พ. จากภาคประชาชน ปรับเกณฑ์อายุในการจดทะเบียนสมรสไปที่ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ทั้งนี้ การจดทะเบียนสมรสของผู้ที่อายุไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ ยังต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม (บิดา - มารดา)

โดยกำหนด ‘ข้อห้าม’ ที่ทำไม่ได้ในการจดทะเบียนสมรสไว้ หลักๆ ได้แก่

หนึ่ง จะสมรสระหว่างที่มีคู่สมรสอยู่แล้วไม่ได้ หรือการห้ามสมรสซ้อน

สอง จะสมรสกับบุคคลวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถไม่ได้

สาม จะสมรสระหว่างญาติสืบสายโลหิตขึ้นไปหรือลงมา พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน

ไม่ได้ โดยพิจารณาความเป็นญาติในทางข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแก้ไข ป.พ.พ. ภาคประชาชน ยังคงหลักการเดิมไว้ แต่ปรับถ้อยคำให้มีความเป็นกลางทางเพศ (Gender-neutral) มากขึ้น ด้วยการใช้คำว่า “บุคคล” แทนคำว่า “ชายและหญิง”

คู่สมรสมีหน้าที่ต้องดูแลกัน จัดการสินสมรสร่วมกัน รับมรดกของคู่สมรสอีกฝ่ายได้

หลักการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตร่วมกันของคู่สมรส ข้อเสนอแก้ไข ป.พ.พ. ยังคงยึดหลักการเดิม แต่ปรับถ้อยคำให้มีความเป็นกลางทางเพศมากขึ้น โดยใช้คำว่า “คู่สมรส” แทนคำว่า “สามีภรรยา” โดยกำหนดให้คู่สมรสทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเพศใด สามารถอยู่กินกันฉันคู่สมรส และมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกันและกัน ตามความสามารถและฐานะของตน

สำหรับทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสนั้น ให้มีการแบ่งออกได้เป็นสินส่วนตัวและสินสมรส สำหรับสินส่วนตัวนั้น คู่สมรสสามารถนำมาใช้สอยได้ โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากคู่สมรสอีกฝ่าย แต่ในกรณีของสินสมรสนั้น การจัดการสินสมรสที่อาจทำให้เสียประโยชน์ในทรัพย์สิน บางกรณีต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก่อน เช่น การขาย ข่ายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนองอสังหาริมทรัพย์ ให้กู้ยืมเงิน เป็นต้น

ในส่วนของการรับมรดก เนื่องจาก ป.พ.พ. ยังรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวเฉพาะชายและหญิง ทำให้ผู้ที่ไม่ใช่ชายและหญิงตามนิยามของกฎหมาย แม้จะอยู่กินกันฉันคู่สมรสก็ไม่อาจได้รับมรดกของอีกฝ่ายได้ หากคู่รักของตนเสียชีวิตและไม่ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินไว้ให้ แต่ตามข้อเสนอแก้ไข ป.พ.พ. ภาคประชาชน เสนอให้มีการปลดล็อกข้อจำกัดสมรสเฉพาะชาย - หญิง ดังนั้น คู่สมรสไม่ว่า

เพศใดย่อมมีสิทธิในการรับมรดกจากคู่สมรสอีกฝ่ายเมื่ออีกฝ่ายเสียชีวิต แม้ว่าอีกฝ่ายจะไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ก็ตาม

คู่สมรสรับบุตรบุญธรรมร่วมกันได้ บุตรบุญธรรมใช้นามสกุลของคู่สมรสได้

ใน ป.พ.พ. ที่ใช้บังคับอยู่ รับรองสิทธิในการรับบุตรบุญธรรมสำหรับคู่สมรสชายหญิงไว้อยู่แล้ว ส่วนข้อเสนอแก้ไข ป.พ.พ. โดยภาคประชาชนนั้น เมื่อปลดล็อกการสมรสไม่จำกัดเฉพาะชาย-หญิง ส่งผลให้คู่สมรสไม่ว่าจะเพศก็ตาม สามารถรับบุตรบุญธรรมร่วมกันได้ และได้แก้ไขคำว่า “บิดา - มารดา” เป็น “บุพการี” เพื่อแสดงถึงความเป็นกลางทางเพศ เมื่อคู่สมรสรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน จะมีความสัมพันธ์ต่อบุตรบุญธรรมในฐานะบุพการี ต้องดูแลอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม ด้านบุตรบุญธรรมก็จะมีสถานะอย่างเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น โดยสามารถใช้นามสกุลของคู่สมรสที่เป็นผู้รับบุตรบุญธรรมได้

ทั้งนี้ ในการรับบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องมีไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปี และต้องมีอายุต่ำกว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี

คู่สมรสมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐ เท่าที่กฎหมายกำหนดให้สิทธิแก่ “คู่สมรส”

กฎหมายในปัจจุบันยอมรับการสมรสเฉพาะเพศกำเนิดชาย - หญิง เท่านั้น ทำให้ส่งผลต่อการจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์บางอย่างที่เชื่อมโยงกับสถานะความเป็นคู่สมรสที่มีความหลากหลายทางเพศ คู่สมรสชาย-หญิงเท่านั้นที่มีสิทธิเหล่านี้ เช่น การรับประโยชน์ทดแทนผู้ประกันตนตาม พ.ร.บ. ประกันสังคม พ.ศ. 2533 สิทธิเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของข้าราชการ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553

ดังนั้นตามข้อเสนอแก้ไข ป.พ.พ. เมื่อมีการแก้ไขคำว่า “คู่สมรส” ไม่จำกัดเฉพาะชาย-หญิง ก็จะทำให้คู่สมรสไม่ว่าเพศใดก็ตามจะได้รับสิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการของรัฐที่กฎหมายระบุรับรองให้แก่ “คู่สมรส” ด้วยเช่นกัน

สรุป

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือ ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมนั้น มีสาระสำคัญในการแก้กฎหมายเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับ “การสมรส” เพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวแก่บุคคลทุกเพศ โดยไม่นำเหตุแห่งเพศสภาพหรือเพศวิถีมาเป็นข้อจำกัดในการจดทะเบียนสมรสเหมือนกฎหมายปัจจุบันที่ยังจำกัดว่า การสมรสจะทำได้เฉพาะกรณีทั้งสองฝ่ายเป็น ‘ชายและหญิง’ เท่านั้น ร่างกฎหมายดังกล่าวมีเนื้อหาที่เสนอแก้ไข ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) ว่าด้วยการสมรส โดยเฉพาะบรรพ ๕ ครอบครัว ที่ใช้มาตั้งแต่ ปี ๒๕๑๙ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดเดิม ที่กำหนดให้การสมรสมีเฉพาะ ชาย - หญิง เป็นการสมรสระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยมุ่งเน้นแก้กฎหมายเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับ “การสมรส” เพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวแก่บุคคลทุกเพศ โดยไม่นำเหตุแห่งเพศสภาพหรือเพศ

วิถี มาเป็นข้อจำกัดในการจดทะเบียนสมรสเหมือนกฎหมายปัจจุบัน ที่ยังจำกัดว่า การสมรสจะทำได้เฉพาะกรณีทั้งสองฝ่ายเป็น ‘ชายและหญิง’ เท่านั้น โดยข้อเสนอดังกล่าวเป็นการเปิดพื้นที่การจดทะเบียนสมรสให้กับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (LGBTQI+) ว่า “บุคคลไม่ว่าจะมีเพศสภาพ อัตลักษณ์ทางเพศอย่างไรก็สามารถใช้กฎหมายสมรสฉบับเดียวกันได้”

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่าการยอมรับในกลุ่ม LGBTQI+ มากขึ้น แต่ในทางกฎหมายบุคคลเหล่านี้ยังไม่ได้รับความเท่าเทียมเหมือนเพศหญิง เพศชายทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการแต่งงาน การลดหย่อนทางภาษี หรือการยอมรับทางด้านจิตใจ ซึ่งสำหรับประเทศไทยนั้นไม่ได้ต่อสู้กับประเด็นทางศาสนาเท่าใดนัก ทุกวันนี้ประเทศไทยมีเสรีภาพและเปิดกว้างให้กับเพศที่ ๓ หรือเพศทางเลือก เพราะพบ LGBTQI+ ได้ทั่วไป แต่ในความเป็นจริงสังคมไทยกลับยังมีพื้นที่ที่ปิดกั้น และไม่ได้ยอมรับคนเหล่านี้อย่างเต็มที่ หรือแม้จะมีการยอมรับแต่เป็นการยอมรับอย่างมี ‘เงื่อนไข’ ทั้งนี้หากมองในแง่ของหลักสิทธิมนุษยชน มนุษย์ทุกคนสมควรได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน และไม่ควรมีมนุษย์ผู้ใดที่จะกีดกัน หรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่ง มิให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

ปัจจุบันสภาผู้แทนราษฎรมีเสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎร ๒๑๙ : ๑๑๘ เสียง และมีมติให้คณะรัฐมนตรีรับร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมไปพิจารณา ๖๐ วัน แล้วจึงส่งกลับมาให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาอีกครั้ง โดยอย่างเร็วที่สุดร่างกฎหมายฉบับนี้ จะได้รับการพิจารณาจากที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรหลังวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕ (สมัยประชุมสภาสามัญครั้งถัดไป)

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

- ชวลิต ศรีโถมงาม และคณะ. (๒๕๕๙). รายงานการวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (๒๕๕๓). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สมชาย ปรีชาศิลป์กุล. (๒๕๕๘). บุคคลเพศหลากหลายในระบบกฎหมาย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ มูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร และ สสส.
- สุไลพร ชลวีโล. (๒๕๕๖). รักสองเพศของผู้หญิง ทางเลือกของความปรารถนาและการค้นหานิยามอัตลักษณ์เพศหลากหลายเพศ พหุวัฒนธรรมในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

วารสาร บทความ และงานวิจัย

- ฉัตรชัย เอมราช. (๒๕๕๗). ความไม่เสมอภาคในการบันทึกทางทะเบียนเป็นคู่ชีวิตตามร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณนุช คำทอง. (๒๕๕๖). การสมรสของพวกรักร่วมเพศ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), กรุงเทพมหานคร.
- เทอดศักดิ์ ร่มจำปา. (๒๕๕๕). วาทกรรมเกี่ยวกับ “เกย์” ในสังคมไทย พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๕๒ (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์). มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชัย ปานอ่อน. (๒๕๕๘). การกำหนดนโยบายการจดทะเบียนคู่ชีวิตในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- ริญาภัทร์ ณ สงขลา. (๒๕๕๘). การรับรองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- เปิดข้อเสนอภาคประชาชน แก่ประมวลกฎหมายแพ่งฯ เดินหน้าผลักดัน #สมรสเท่าเทียม. สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://ilaw.or.th/node/6032>
- ภาคภูมิ แสงนกกุล: การแต่งงานของเพศเดียวกันในฝรั่งเศส. สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://prachatai.com/journal/๒๐๑๓/๐๔/๔๖๔๗๔>

บรรณานุกรม (ต่อ)

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ร่างแก้ไข ป.พ.พ.). สืบค้นเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก https://www.parliament.go.th/section๗๗/manage/files/file_๒๐๒๐๐๗๐๒๑๕๑๓๕๔_๑_๙๔.pdf

ศาลออสเตรเลียผ่านร่างกฎหมายแต่งงานเพศเดียวกัน มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี ๒๐๑๙. สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://thestandard.co/austria-to-allow-samesex-marriage/>

สมรสเท่าเทียม : สำนักรวบรวมกฎหมายและร่างพ.ร.บ.แก้ไขกฎหมายแพ่งว่าด้วยการสมรส.

สืบค้นเมื่อ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://ilaw.or.th/node/5711>

สภาฯ อนุมัติกรรม. เตะถ่วง #สมรสเท่าเทียม 60 วัน ด้านส.ส.ประชาชาติ ห่วงกฎหมายขัดหลักศาสนาอิสลาม. สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://ilaw.or.th/node/6080>

ส.ส.แคนาดา ผ่านกฎหมาย แบน ‘บำบัดแก้การเป็นเกย์’ เพราะไม่ควรมีใครถูกบังคับเปลี่ยนรสนิยมทางเพศ. สืบค้นเมื่อ ๑๘ กุมภาพันธ์ จาก <https://themomentum.co/report-lgbt-canada-laws/>

#สมรสเท่าเทียม : ศาลรัฐธรรมนูญนัดลงมติ กฎหมายแพ่งสมรสเฉพาะชาย - หญิง ขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ สืบค้นเมื่อ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://ilaw.or.th/node/6008>

LGBT: สภาได้หวั่นผ่านกฎหมายแต่งงานเพศเดียวกันครั้งแรกในเอเชีย. สืบค้นเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://www.bbc.com/thai/international-๕๘๓๐๗๐๕๒>

